

Floraen ved Fugledegård, Tissø

Foto: Lena Thulstrup Jensen

**Carsten Clausen og Hans Guldager Christiansen
2012**

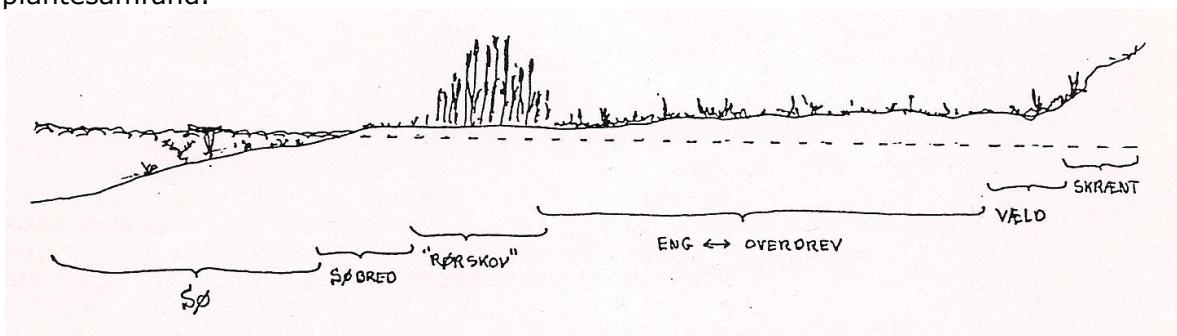

Fugledegårds beliggenhed ved Tissø.

Midt på den vestlige bred af Sjællands 4. største sø, Tissø, ligger natur- og formidlingscenter Fugledegård. De omkringliggende arealer ejes af bl.a. Naturstyrelsen. Her er marker, overdrev og enge langs bredden af søen. Arealerne bliver for størstedelen afgræsset, hvilket er til gavn for de fleste plantearter. Uden afgræsning eller opdyrkning ville området hurtigt blive overgroet af kraftige urter, græs, træer og buske til skade for den egentlige blomsterflora. Igennem 2011-12 har især Carsten jævnligt gennemgået arealerne for bestemmelse af blomster, træer og buske. De mere vanskelige bestemmelser har Hans stået for. I rapporten her bringer vi en floraliste for Fugledegårds arealer, se kortet næste side, og vi kommenterer floralisten. Men først lidt om floraen omkring hele Tissø.

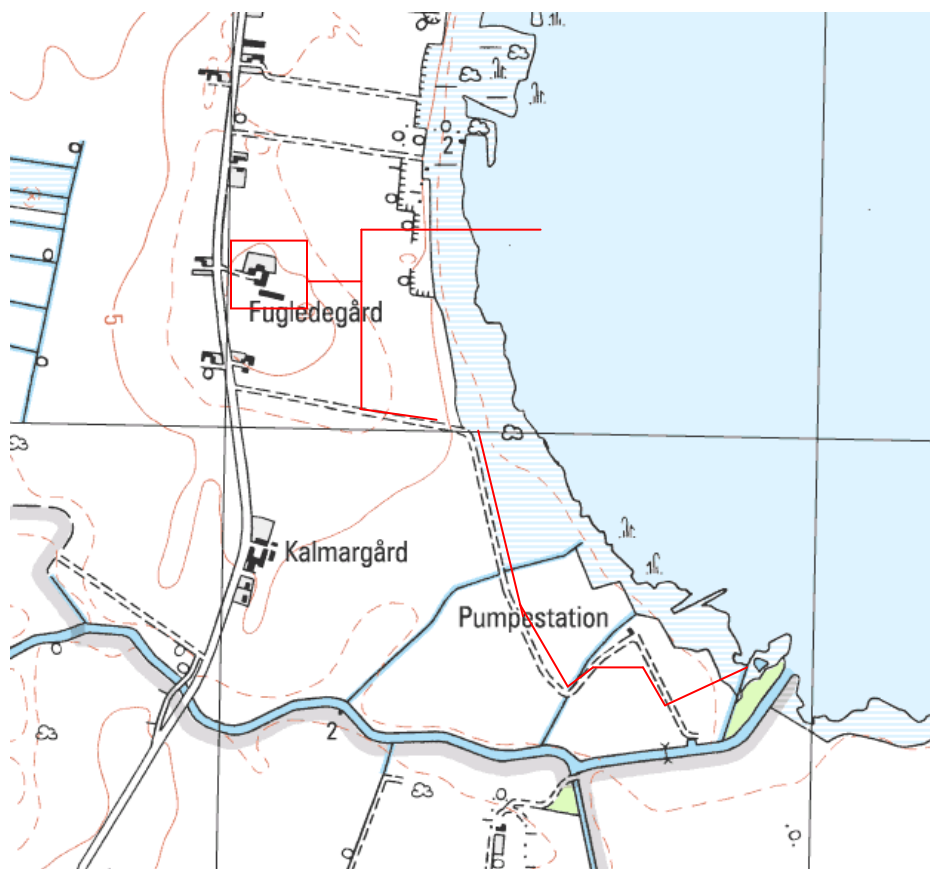
Generelt om floraen ved Tissø

Floraen ved Tissø kan opdeles i nogle zoner, hvilket skaber overblik over de forskellige plantesamfund.

Plantesamfund langs Tissøs bredder. Efter Leth (1989).

Skitsen på forrige side illustrerer i store træk de plantesamfund, der typisk findes fra søen op til dyrket mark omkring Tissø. Rækkefølgen af vegetationstyperne kan sagtens variere. Adskillige steder ligger det laveste parti midt imellem skrænt og sø, og bunden bliver da højere ud imod bredden (Grøntved 1935).

Kort og Matrikelstyrelsens kort 1:25.000 – inden naturcentret var bygget. Nederst ses Nedre Halleby å. Det undersøgte område er indtegnet med rødt.

Driften af enge, overdrev mv. er meget vigtig. I århundreder har der været slået hø på engene tidligt på sommeren, hvorefter heste og kreaturer har afgræsset engene, til vinteren satte ind (Skov- og Naturstyrelsen, 2004). I dag afgræsses engene af kreaturer. På steder, hvor der ikke græsses, udvikler enge og overdrev sig til høj rørsump, krat og skovagtig bevoksning.

På de udstrakte enge, på strandbred, overdrev mv. langs søen er der i tidens løb fundet mange sjældne og rødlistede arter (Leth 1989, Gravesen 1976).

Søbred

Den stenede og sandede søbred, præget af oversvømmelser og græsning af kreaturer og gæs, er et udsat og specielt voksested for planter. Nogle sjældne arter er tilpasset disse forhold. Vi har ikke fundet disse arter på Fugledøgårds arealer, men vi vil gerne opfordre til at holde øje med, om nogle af disse sjældne arter skulle dukke op. Alle er de tidligere fundet ved Tissø: Strandbo, Søpryd, Krybende Ranunkel, Lancet-Skeblad og Nåle-Sumpstrå.

Enge

Engene langs Tissø rummer mange arter. I nord findes et ekstremrigkær med mange sjældne arter herunder de vilde og fredede orkideer Sump-Hullæbe, Ægbladet Fliglæbe, Maj-Gøgeurt og Kødfarvet Gøgeurt. På store stræk langs den vestlige bred findes rigkær med Gøgeurter, som skal tælles i tusindvis. I Klinteskoven på østsiden af Tissø har vi fundet over 100 eksemplarer af den ligeledes fredede orkide Ægbladet Fliglæbe. På engene lige syd for Lille Fuglede står flere steder meget store bevoksninger af den gamle kulturplante Kalmus. Der er i det hele taget registreret et usædvanligt højt antal plantearter på enge og i kær langs Tissø, og mere end 25 klassificeres som truede, sårbare eller sjældne i Danmark (Leth 1989).

Eng ved Fugledegård. Foto: Carsten Clausen

Overdrev

Overdrevene har beskeden udstrækning ved Tissø, men mod nord findes nogle meget tørre, sydvendte skrænter, hvor der vokser en lang række varmekrævende arter. Den vestsjællandske specialitet Vellugtende Skabiose har her et af sine meget få og mest stabile voksested i Danmark.

Salttålede planter

Tissø er speciel ved at være rig på planter, som tåler salt, og som ellers normalt er knyttet til kystnære områder, og de plejer altså ikke at vokse i indlandet. Baggrunden for de salttålede planters forekomst ved Tissø er ikke klarlagt. I Grøntved (1935) står, at det er sandsynligt, at søen tilføres saltholdigt grundvand, som forinden har optaget salt under passage gennem saltlag i undergrunden. Ved Tissø er fundet de salttålede arter: Strand-Vandranunkel i søen, Strand-Kogleaks, Blågrøn Kogleaks og Rød Gåsefod i rørskoven, Strand-Trehage, Jordbær-Kløver, Liden og Strand-

Tusindgylden og Smalbladet Kællingetand på engene. På tørrere engpartier er tidligere fundet Strand-Kvik, Sandkryb og Stinkende Krageklo.

Fugledegårds Flora

De registrerede planter er listet op bagest i denne rapport og omfatter ca. 240 blomsterplanter og 31 buske og træer. Selv om der ikke findes de helt store sjældenheder her ved Fugledegård, så er der rigtig mange arter, der er typiske for enge og overdrev, og som indikerer fine naturområder.

Naturstyrelsen (www.naturstyrelsen.dk) har udarbejdet artslistor med typiske arter fra overdrev, fersk eng og mose, sø, osv. Arter, som er moderat følsomme overfor en forringet naturtilstand, betegnes stjernearter (*) eller positivarter, og de *-arter, vi har fundet i de forskellige naturtyper, nævnes herunder. **-arter er planter, som er særligt følsomme overfor forringet naturtilstand.

Nogle arter findes i flere naturtyper.

Overdrevene

*-arter: Alm. Brunelle, Alm. Knopurt, Alm. Kællingetand, Alm. Star, Bugtet Kløver, Dunet Vejbred, Græsbladet Fladstjerne, Gul Snerre, Håret Høgeurt, Knold-Rottehale, Kornet Stenbræk, Mark-Frytle, Mark-Krageklo, Muse-Vikke, Stor Knopurt og Vellugtende Gulaks.

**arter: Lav Tidsel.

Alm. Blæresmelde. Foto: Susanne Ladefoged

Fersk eng

*-arter: Alm. Knopurt, Alm. Star, Alm. Sumpstrå, Dunet Dueurt, Eng-Forglemmigej, Eng-Kabbeleje, Engkarse, Eng-Nellikerod, Glanskapslet Siv, Græsbladet Fladstjerne, Gul Frøstjerne, Gul Iris, Kær-Snerre, Sump-Forglemmigej, Sump-Snerre.

**arter: Djævelsbid, Hjertegræs. Begge er de indikatorer for naturtypen fersk eng.

Mose og kær

*-arter: Alm. Brunelle, Alm. Star, Alm. Sumpstrå, Dunet Dueurt, Eng-Forglemmigej, Eng-Kabbeleje, Engkarse, Eng-Nellikerod, Glanskapslet Siv, Gul Frøstjerne, Gul Iris, Harril, Hirse-Star, Kær-Galtetand, Kær-Padderok, Kær-Snerre, Kødfarvet Gøgeurt, Sumpkarse, Tykbladet Ærenpris.

**arter: Djævelsbid. Djævelsbid og Kødfarvet Gøgeurt er indikatorart for mose og kær.

Kødfarvet Gøgeurt og Bidende Ranunkel. Foto: Susanne Ladefoged.

Sø

*-arter: Alm. Hestehale, Bukkeblad og Vejbred-Skeblad.

Salttålede planter

Blandt de salttålede planter omtalt ovenfor findes på Fugledegårds område: Blågrøn Kogleaks, Harril, Jordbær-Kløver, Strand-Skræppe og den regionalt rødlistede (R. sjælden) Soløje-Alant (Leth, 1997).

Slangehoved. Foto: Susanne Ladefoged

Gamle kulturplanter

På Fugledegårds jorde findes adskillige planter, som kan have været brugt som køkkenurter af vikinger bl.a. Skov-Jordbær, Hindbær, Butbladet Skræppe, Dusk-Syre og Ramsløg. Alm. Katost er en glimrende salatplante, og den er indført til Danmark allerede før år 0, så den kan også være indgået i vikingekosten. Planterne kan selvfølgelig være kommet til senere, men det kan vi ikke vide med sikkerhed.

På den gamle søskrænt nedenfor Fugledegård vokser Uldbladet Kongelys, en god te-, farve- og lægeplante. Om den blev brugt af vikinger, ved vi ikke, men det er en plante, som i middelalderen blev brugt som bl.a. lægeplante, te-, kosmetik- og farveplante. Desuden brugtes den som fakler efter at være dybbet i tjære, og også som prydblade. Vi ved med sikkerhed, at Cikorie (medicin- og køkkenurt) kom til landet i vikingetiden. Den har siden spredt sig væk fra de egentlige bosættelser, som også Skvalderkål og Stor Nælde (tekstil- og køkkenurt). Læge-Oksetunge og Læge-Baldrian (lægeplanter) findes også på Fugledegårds jorde.

Af øvrige gamle kulturplanter som kan være indikator for middelalderligt havebrug (Løjtnant 2013), og som vi har fundet ved Fugledegård: Glat Burre, Rejnfan, River, Marts-Viol, Pastinak, Rød Tandbæger.

Andre bemærkelsesværdige arter

Blandt de øvrige registrerede planter kan nævnes, at hele 3 af de i Danmark forekommende 4 arter af Museurt findes ved Fugledegård, nemlig: Ager-, Kugle- og Liden Museurt. Regionalt opmærksomhedskrævende arter (X) er: Kantet Konval, Kødfarvet Gøgeurt og den sjældne (R) Soløje-Alant.

Den ret store mængde af registrerede blomster skyldes den store variation i arealerne: mark, overdrev, eng og søbred. Men også den jævnlige gennemgang på alle årstider betyder, at de fleste plantearter formentlig er fundet. Alligevel kan området givetvis gemme på adskillige ikke-registrerede planter, og ligeledes kan nogle med tiden forsvinde og nye dukke op. Ved de mange besøg er ganske kort registreret fund af svampe.

Afslutning

Området besøges ofte af børnehaver og skoleklasser, og vort håb med denne lille rapport er, at den kan bidrage til at åbne øjnene for naturens mangfoldighed.

Tak til personalet på Fugledegård for kaffe, Anne Bronée Clausen for redigering og ikke mindst Susanne Ladefoged (DN) for fotos og trykning af denne rapport.

Eventuel kontakt: carstenbclausen@hotmail.dk

Eng ved Fugledegård. Foto: Carsten Clausen

Litteratur

Gravesen, Palle 1976: Oversigt over botaniske lokaliteter. 1. Sjælland. - Fredningsstyrelsen og Dansk Botanisk Forening, København 1976.

Grøntved, P. 1935: Om plantevæksten i og ved Tissø. - Bot. Tidsskr. 43: 195-219.

Leth, Peter 1989: Floraen omkring Tissø og konsekvenser for denne ved en øget indvinding af overfladevand. - Fredningsudvalget, Dansk Botanisk Forening.

Leth, Peter 1997: Regional rødliste over særligt beskyttelseskrævende karplanter i Vestsjællands Amt. Natur og Miljø, Vestsjællands Amt.

Løjtnant, Bernt 2013: Reliktplanter. - Rhodos.

Skov- og Naturstyrelsen 2004: Fugledegård ved Tissø. Vikingernes og fuglenes sø. - Brochure, Skov- og Naturstyrelsen.

NB!

Bemærkning til den efterfølgende planteliste: Et sp. efter en art betyder at denne ikke er nærmere bestemt.

Planteliste

Aftenpragtstjerne

Ager- Museurt
Padderokke
Snerle
Stedmoderblomst
Tidsel, også med
hvide blomster
Svinemælk
Vejbred
Alm-: Agermåne
Bjørneklo
Blæresmælde
Brandbæger
Brunelle
Firling
Fredløs
Fuglegræs
Guldstjerne
Gåsemad
Gåsepotentil
Hanekro
Hestehale
Hulsvøb
Hundegræs
Hvene
Hønsetarm
Katost
Knopurt
Kongepen
Kvik
Kællingetand
Mjødurt
Pengeurt
Pomerans-Høge-
urt
Rajgræs
Rapgræs
Røllike
Skjolddrager
Star
Sumpstrå
Svinemælk
Syre
Vej-pileurt
Vinterkarse
Vorterod

Angelik

Bakke- Forglemmigej

Bellis
Bidende Ranunkel
Bitter Bakkestjerne
Bittersød Natskygge
Blågrøn Kogleaks
Blød Hejre
Blød Storkenæb
Bredbladet Dunhammer
Bredbladet Mærke
Brudelys
Bugtet Kløver
Bukkeblad

Burre- Snerre
Butbladet Skræppe

Cikorie

Djævelsbid
Dunet Dueurt
Dunet Vejbred
Dusk- Syre

Eng-: Brandbæger
Forglemmigej
Gedeskæg
Kabbeleje
Karse
Nellikerod
Rødtop

Ensidig Klokke
Enårig Rapgræs
Erantis

Feber-Nellikerod
Femhannet Hønsetarm
Fersken- Pileurt
Filtet Hønsetarm
Finbladet Vejsennep
Fin Kløver
Fliget Brønser
Fliget Tvetand
Fløjlsgræs
Foder-Kulsukker
Foder- Vikke
Følfod

Gaffel-Vortemælk
Glanskapslet Siv
Glat: Burre
Dueurt
Vejbred

Græsbladet Fladstjerne
Grøn Gåsefod
Gråbynke
Gul: Fladbælg
Frøstjerne
Iris
Kløver
Snerre

Gyldenris sp.
Gærde-: Snerle
Valmue

Harekløver

Harril
Hejrenæb
Hirse- Star
Hjertegræs
Hjortetrøst
Horse-Tidsel
Hvas Randfrø
Hvid-: Kløver
Snerre
Stenkløver

Humle- Sneglebælg
Hyrdetaske
Høst-Borst
Håret Høgeurt
Håret Star

Jordbær-Kløver

Kanadisk Bakkestjerne
Kantet Konval
Kantet Perikon
Kattehale
Klæbrig Brandbæger
Knold- Rottehale
Knæbjøjet Rævehale
Kornet Stenbræk
Korn-Valmue
Korsknap
Kost-Fuglemælk
Krat- Ærenpris
Kruset Skræppe
Krybende Potentil
Kugle- Museurt
Kær-Fladstjerne
Kær-Galtetand
Kær-Guldkarse
Kær-Padderok
Kær-Snerre
Kødfarvet Gøgeurt
Kølle-Valmue

Lancet- Vejbred
Lav: Ranunkel
Tidsel
Liden: Museurt
Storkenæb
Tvetand
Liggende Vej- Pileurt
Lodden Dueurt
Lugtløs Kamille
Lyse-Siv
Læge-: Baldrian
Oksetunge

Mark-: Arve
Bynke
Frytle
Krageklo
Ærenpris

Marts-Viol
Muse-Vikke
Mælkebøtte sp.

Opret Hønsetarm

Pastinak
Pengebladet Fredløs
Pile-Alant
Pinselilje
Prikbladet Perikon
Purløg
Pyrenæisk Storkenæb
Påskelilje sp.

Ramsløg

Rank Evighedsblomst
Rank Vejsennep
Rank Vinterkarse
Rejnfan
River
Roset- Springklap
Rundbladet Katost
Ru-Svinemælk
Rød: Arve
Kløver
Tandbæger
Tvetand

Sideskærm

Skive-Kamille
Skov-Jordbær
Skvalderkål
Skærm-Vortemælk
Slangehoved
Smalbladet Dunhammer
Smalbladet Vej-pileurt
Småblomstret Balsamin
Småfrugtet Pindsvineknop
Småkronet Gedeskæg
Snerle- Pileurt
Soløje- Alant
Sort Natskygge
Stinkende Storkenæb
Stor Knopurt
Stor Nælde
Stor Skjaller
Storkronet Ærenpris
Strand-Skræppe
Stribet Kløver
Sump-: Evighedsblomst
Forglemmigej
Karse
Snerre
Sværtvæld
Sød Astragal

Tagrør

Tandfri Vårsalat
Tidlig Skjaller
Tigger- Ranunkel
Tofrøet Vikke
Toradet Star
Tornet Salat
Tulipan Sp.
Tykakset Star
Tykbladet Ærenpris
Tyndskulpet Brøndkarse

Uldbladet Kongelys

Udspærret Vinterkarse

Vandaks sp.

Vand-: Klaseskærm
Mynte
Peberrod
Pileurt
Ærenpris
Vejbred-: Skeblad
Pileurt
Vedbend-Ærenpris
Vellugtende Gulaks
Vellugtende Kamille

Vild: Gulerod
Kørvel

Vintergæk

Vår-Gæslingsblomst
Vår- Vikke

Træer og buske

Ahorn
Alm. Hyld
Alm. Røn

Ask

Benved
Bjergfyr
Bøg
Bånd-Pil
Eg
Ene sp.
Engriflet Hvidtjørn
Europæisk Lærk
Fjeld- Ribs
Forsythia sp.
Fugle-Kirsebær
Glat Hunde-Rose
Grå-Pil
Hassel
Hindbær
Hvidgran
Kirsebær Kornel
Korbær
Kornel sp.
Mirabel
Rynkeblad
Selje-Røn
Skov-Elm
Skov-Æble
Småbladet Lind
Solbær
Storbladet Lind

Svampe

Elledans Bruskhæt
Judasøre
Krystal Støvbøld
Kæmpe Støvbøld
Mark Champignon
Meldrøjersvamp på Alm.
Rajgræs

Aftenpragtstjerne. Foto: Susanne Ladefoged